

УДК 338.436

Славкова О.П.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Сумського національного аграрного університету*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Стаття присвячена висвітленню проблемних питань щодо ролі інформаційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств та сільських територій, їхнього впливу на забезпечення ефективних організаційно-економічних та соціально-економічних відносин. У статті визначено основні напрями та інструменти вдосконалення інформаційного забезпечення вітчизняних підприємств агропромислового комплексу та органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: інформація, розвиток, інформаційне забезпечення, сільські території, сільськогосподарські підприємства.

Славкова Е.П. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Статья посвящена рассмотрению проблемных вопросов относительно роли информационного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий и сельских территорий, их влияния на обеспечение эффективных организационно-экономических и социально-экономических отношений. В статье определены основные направления и инструменты усовершенствования информационного обеспечения отечественных предприятий агропромышленного комплекса и органов местного самоуправления.

Ключевые слова: информация, развитие, информационное обеспечение, сельские территории, сельскохозяйственные предприятия.

Slavkova O.P. INFORMATION SUPPORT AS A FACTOR OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AND RURAL AREAS

The article is devoted to issues concerning the role of information support of farms and rural areas, its impact on the provision of effective organizational, economic and socio-economic relations. The article defines the main directions of improvement tools and information support domestic agricultural enterprises and local governments.

Keywords: information development, information security, rural development, enterprises.

Постановка проблеми. Україна рухається у напрямі розвитку інформаційного суспільства, подальшого поширення використання інформаційних технологій у життєдіяльності суспільства та займає середнє місце у світових рейтингах. Одним із основних питань у визначенні системи інформаційного забезпечення розвитку сільських територій у цілому, складу її підсистем та елементів, а також змісту їхньої діяльності та характеристик, є системоутворюючі фактори, до яких відносять усі ті явища, зв'язки, елементи та взаємодію, що забезпечують функціонування системи (ресурсний потенціал, предмети праці, засоби праці, виробничий персонал тощо).

Підвищена увага до розвитку інформаційного суспільства в Україні ґрунтується насамперед на підвищенні зацікавлення населення та бізнесу у ІТ-сфері, тобто у розширенні сфери інформаційних послуг, які надаються ІТ-ринком, державною та місцевою владою. Найбільш масовими ІТ-послугами, якими сьогодні користується населення, є: адміністративні інформаційні послуги, інформація щодо ведення бізнесу, соціальні мережі, інформація щодо товарів та послуг тощо.

Тому розбудова ефективної системи інформаційного забезпечення можлива з урахуванням сучасних тенденцій соціо-еколого-економічного розвитку: переходу від індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку, бурхливого розвитку інформаційних технологій, глобалізація соціально-економічних процесів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо вирішення проблеми ефективного інформаційно-консультаційного забезпечення аграрних підприємств та інформаційного забезпечення розвитку сільських територій неодноразово піднімалися видатними вітчизняними вченими-економістами М.Ф. Кропивко, М.Й. Маліком, П.Т. Саблуком,

М.К. Орлатим, В.С. Куйбідою, М.Ф. Кропивком та іншими. Разом з тим на сьогодні не охоплені комплексними науковими дослідженнями і практично не висвітлені у фахових публікаціях питання щодо можливостей використання новітніх інформаційних технологій підприємствами та органами місцевого самоврядування в сільській місцевості. Незважаючи на проведені дослідження, на нашу думку, недостатньо уваги приділяється питанням проникнення інформаційних технологій у сільську місцевість та якість їх надання і можливості доступу до мережі Інтернет.

Метою статті є вивчення стану інформаційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств та сільських територій, визначення проблемних питань та розробка пропозицій щодо шляхів їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційні технології викликають особливий інтерес з точки зору сприяння входження України в світовий економічний простір, зміцнення національного господарського комплексу, розвитку регіонів та активізації транскордонної співпраці [1; 2.; 3; 4]. У Законі України «Про інформацію» від 2.10.1992 р. № 2657-ХІІ поняття інформація визначається як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі [5].

У наш час в Україні особливий інтерес викликають інформаційні технології соціально-економічного розвитку територій, підходи до їх розробки та особливості їх використання з метою підвищення ефективності регіональної політики. На нашу думку, інформаційні технології соціально-економічного розвитку регіону – це сукупність засобів і методів отримання, обробки, аналізу, збереження інформації про стан соціально-економічного розвитку складної сус-

пільної територіальної системи «регіон», передача цієї інформації на національному та локальному рівні з використанням технічних і програмних засобів, а також прогноз розвитку регіональної системи на основі отриманої інформаційної бази у контексті ефективної регіональної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства. Розвиток останнього вимагає інтенсифікації інформатизації, доведення її до належного рівня [6].

Однією із найважливіших проблем розвитку сільських територій, яка постає при аналізі процесів самоврядування, є проблема інформаційного забезпечення територіальних громад. Без інформації неможливі специфічні суб'єктно-об'єктні відносини, які виникають у ході розробки та прийняття рішень щодо питань місцевого значення.

Саме недоліки в інформаційному забезпеченні відбуваються на ефективності функціонування суб'єктів та їхніх взаємовідносинах. Інформація обслуговує усі ланки і функції діяльності сільських територій, дає змогу кожному суб'єкту знайти оптимальні засоби і методи вирішення своїх проблем, є причиною, що зумовлює обрання системою того чи іншого варіанту поведінки, переводу системи у новий стан, забезпечує її рух до обраної мети та вирішення питань місцевого значення. Рух інформації охоплює усі стадії процесу регулювання діяльністю сільських територій. Тому надзвичайно важливо при формуванні єдиного інформаційного поля сільських територій України, яке здійснюється у результаті інформатизації суспільства, враховувати такі загальні тенденції інформатизації українського суспільства [7].

В Україні залишається невирішеною проблема телефонізації населення, особливо у сільській та гірській місцевостях, віддалених та депресивних районах. Доходи від надання послуг фіксованого телефонного зв'язку у 2014 році склали 8057,8 млн грн, що на 0,1% більше за обсяг доходів, отриманих від надання цих послуг за відповідний період 2013 року. Питома вага доходів від надання телекомунікаційних послуг у 2014 році склала 16,7%, що на 0,4% менше ніж у 2013 році.

У структурі доходів, отриманих від послуг фіксованого телекомунікаційного зв'язку, складають доходи від послуг місцевого зв'язку – 72,7%, міжміського – 14,8%, міжнародного – 12,5% [8].

Щодо послуг мобільного зв'язку, то рівень проникнення мобільного зв'язку в Україні становить 137,3%, за винятком Тернопільської та Хмельницької областей (95,8% та 93,5% відповідно). Забезпеченість населення мобільним зв'язком на 100 осіб у середньому по Україні становить 137,2.

Формування інформаційного поля сільських територій безпосередньо залежить від можливостей використання сільськогосподарськими підприємствами та сільськими територіальними громадами телекомунікаційного зв'язку та мережі Інтернет.

Аналіз структури мережі Інтернет в Україні свідчить про те, що нині в країні відсутня достатня кількість каналів зв'язку з інтернет-вузлами в Європі та Сполучених Штатах Америки, а кількість існуючих каналів є надзвичайно низькою. Варто зауважити, що навіть у Польщі потужність аналогічної мережі є більшою у 3 рази порівняно з українською мережею. Проте українська мережа надзвичайно активно розвивається. Про це свідчить зростання кількості користувачів Інтернет.

Причинами значного незадоволеного попиту є обмеженість інвестиційних ресурсів у операторів у зв'язку з низькою рентабельністю послуг міського та збитковістю сільського телефонного зв'язку, а також відсутністю фінансових механізмів інвестування розвитку універсальних послуг та відшкодування збитків від їх надання.

На жаль, темп зростання кількості українських користувачів Internet є значно нижчим, ніж середньосвітовий темп зростання. Згідно з даними низки міжнародних аналітичних агенцій (Freedom House, Internet World Stats, Economy Watch), рівень проникнення Інтернету в нашій країні близько 34%. Україна за цим показником займає передостаннє місце в Європі. Нижчий рівень проникнення Інтернету має тільки Косово. Це означає, що більша частина населення України не має можливості регулярно користуватися Інтернетом, це здебільшого стосується мешканців невеликих населених пунктів, які не мають необхідної техніки і навичок. У цьому контексті у сільській місцевості осередком доступу до мережі Інтернет мають стати сільські бібліотеки. Починаючи з 1997 року, в Україні було впроваджено низку проектів з розширення доступу до Інтернету із залученням бібліотек – IATP, LEAP, TAG, ElibUKR, але, на жаль, у сільській місцевості ці кроки не знайшли широкого впровадження [8].

На кінець 2013 року кількість абонентів Інтернет склала 5 957,4 тис. осіб, що на 894 тис. осіб більше порівняно з 2012 роком. Зокрема, кількість абонентів швидкісного доступу збільшилася на 351,3 тис. осіб і становить 3994,8 тис. осіб, а на кінець I кварталу 2014 року кількість абонентів Інтернет склала 6 122,5 тис. осіб, що на 687,2 тис. осіб більше порівняно із I кварталом 2013 року, зокрема, кількість абонентів швидкісного доступу збільшилася на 334,6 тис. осіб і становить 4 123 тис. осіб (таблиця 1).

У 2014 році Україна на одну сходинку піднялася у розвитку інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ). Так, згідно зі звітом «Вимірювання інформаційного суспільства» Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ) ООН, Україна займає 68 місце у світі з розвитку ІКТ. Усього рейтинг охоплює 157 країн. Лідирує вже третій рік посліп Корея, на 2-му місці Швеція, Ісландія – на 3-му. США перебуває на 17-у місці індексу ІКТ, Польща – на 37-му місці. Росія в рейтингу – на 40-му місці. Так, в

Таблиця 1

Динаміка розвитку мережі Інтернет та доходів від надання послуг передачі і прийому телевізійних та радіопрограм, радіозв'язку та комп'ютерного зв'язку, (млн грн)

Найменування показника	2013 рік	2014 рік	Темп зростання, %	Абсолютний приріст
Доходи від передачі і прийому телевізійних та радіопрограм, радіозв'язку всього, із них:	2 297,8	2158,7	93,9	-139,1
кабельного телебачення	1 560,3	1448,7	92,8	-111,6
Доходи від надання доступу до Інтернет, із них:	4 908,5	5348,9	109,0	440,4
рухомий (мобільний) Інтернет	31 405,8	31566,3	100,5	160,5

Україні абонентами Інтернет є 5,7 млн осіб, з них 3,8 млн – абоненти широкопasmового доступу [8].

У той же час в Україні існує проблема мобільного широкопasmового доступу на базі впровадження технологій мобільного зв'язку третього і четвертого поколінь. Без запровадження технологій 3G та 4G неможливий подальший розвиток вітчизняних інформаційно-комунікативних технологій, однією з складових яких є інтернет-трафік.

Рівень проникнення послуг широкопasmового доступу до мережі Інтернет по Україні на кінець 2014 року становить 9,2 у розрахунку на 100 жителів. Найнижчий показник спостерігається у Житомирській області – 4,5, а найвищий – у м. Київ – 65,9.

Нині у більшості країн світу, в тому числі і в країнах Європейського Союзу, СНД, а також країнах Азії і Африки, повсюдно впроваджується третє покоління зв'язку (3G) в діапазоні 2100 МГц, і на законодавчому рівні затверджена технологічна нейтральність для діапазонів 900/1800 МГц, що дозволило забезпечити надання послуг доступу за технологією 3G або 4G (LTE). Україна тільки почала впровадження цих проєктів.

Тому гальмування із запровадженням в Україні послуги з інтернет-доступу за стандартами останніх поколінь зв'язку (3G, 4G) створює реальну загрозу значного технологічного відставання інформаційного суспільства та впровадження ІКТ.

Проведене опитування можливостей доступу до мережі Інтернет в сільській місцевості показало, що тільки 24% жителів сільської місцевості мають можливість оплатити доступ до мережі Інтернет, тільки 38% сільських населених пунктів мають громадські пункти доступу до мережі Інтернет та 36% мають комерційні пункти доступу до Інтернет. Щодо стосуються підприємств, то 56% із них мають можливість оплатити послуги, а 39% вважають, що це не є обтяжливим фінансово.

Покращення забезпечення мережею Інтернет може бути пов'язано з підвищенням кількості осіб, які надають трансакційні послуги з Інтернет в он-лайн-режимі. Наведені відсоткові значення є непрямими показниками стосовно можливостей доступу до мережі Інтернет населення та бізнесу, оскільки відображають тільки суму зазначених респондентами балів щодо їхньої максимальної кількості, проте можуть слугувати порівняльними оцінками, адже базуються на оцінюванні ситуації.

Висновки. Організація ефективної роботи інформаційного забезпечення сільських територій є вирішальним чинником у сучасних умовах. Варто знову

зауважити, що розвиток інформаційних технологій корелює з розвитком інновацій, безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національних економік, відіграє вирішальну роль у наукових дослідженнях [9].

Процес становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні супроводжується виникненням низки проблем, від розв'язання яких залежить не тільки подальший стабільний розвиток окремих сільських територій, але і доля українського суспільства в цілому. Підхід до розвитку інформаційних технологій та інформатизації усіх видів діяльності як до фактора побудови інформаційного суспільства, розробка та реалізація спрямованих на це заходів не тільки сприятимуть утвердженню громадського суспільства, а призведуть також до покращення роботи виконавчих органів місцевого самоврядування та поліпшать життєздатність сільських територій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Круковский Я. Информационная парадигма самоорганизации в обеспечении устойчивого развития современного общества [Электронный ресурс] / Я. Круковский // Проблемы устойчивого развития: иллюзии, реальность, прогноз : мат. VI Всерос. научного семинара «Самоорганизация устойчивых целостностей в природе и обществе». – Томск : ИОМ СО РАН, ТГУ, 2002. – Режим доступа : <http://pozdyakov.tut.su/Seminar/a0102/>. – Название с экрана.
2. Мельник Л.Г. Экономика информации и информационные системы предприятия : учеб. пособ. / Л.Г. Мельник, С.Н. Ильяшенко, В.А. Касьяненко. – Сумы : «Университетская книга», 2004. – 400 с.
3. Мельников Г.П. Системология и языковые аспекты кибернетики / Г.П. Мельников. – М. : Сов. радио, 1978. – 368 с.
4. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31 липня 2000 р. № 928/2000 [Електронний ресурс] – Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=928%2F2000>. – Назва з екрану.
5. Про інформацію : Закон України № 2557 від 2 жовтня 1992 р. [Електронний ресурс] – Режим доступа : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
6. Славкова О.П. Развитие информационных систем как складовая механизма интеграции экономики Украины в европейский экономический простор / О.П. Славкова, Е.В. Мишенін, В.В. Байдала // Региональные перспективы. – 2002. – № 6(25). – С. 5-7.
7. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://dknii.gov.ua/content/shchorichna-dopovid-pro-rozvytok-informatsiynogo-suspilstva>. – Назва з екрану.
8. Славкова О.П. Інформаційне забезпечення регулювання діяльності сільських регіонів / О.П. Славкова, О.В. Жемойда // Вісник Сумського НАУ. Серія: Економіка та менеджмент. – Суми, 2006. – № 2. – С. 340-345.